

ЯВОРОВ СБОРНИК. Изследвания и материали. В. Търново. 360 стр.

В анотацията към този сборник, който неизвестно защо е останал без година на издаване, е уточнено, че той е рожба на отдел "Култура" към Общинския съвет в Чирпан, на къщата музей "П.К. Яворов" — Чирпан и на Катедрата по българска литература във Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий". Бихме могли да кажем, че Яворов сборник '92 е и лебедовата песен на поета Димитър Данаилов — дългогодишен уредник на къщата музей на П. Яворов в Чирпан и почетен председател на международната фондация "Яворов". Месец след излизането на сборника Д. Данаилов загина при автомобилна злополука.

Яворовият сборник включва нови изследвания върху творчеството на големия български поет и непубликувани архивни материали, притежание на музея в родния му град. Обособени са три големи дяла — Статии, Писма, Спомени, а вместо въведение е отпечатан фототипно предговорът на Пенчо Славейков към второто издание на Яворовата книга "Стихотворения" от 1904 г. Така материалите в сборника се превръщат в реплика на П.-Славейковия присмех, че Яворовите стихове "като скъпоценност са отредени само за любители. А любители няма още по нашенско. Няма и да ги има, Бог знае до кога" (с. XI).

Написани специално за този сборник, статиите на преподаватели от Великотърновския университет и на краеведи от Чирпан разискват два кръга от проблеми — елементи на поетиката на Яворовото творчество и варианти на неговата рецепция.

В работите на Ив. Станков и Ив. Радев е направен опит да се погледне на Яворовата поезия през призмата на националния митопоетичен текст. Като приема, "че либето, майката и дружината в своето единство изграждат един от архитипите на българското национално мислене; отразено в литературата" (с. 16), Ив. Станков проследява реализацията на този мотив и промяната в неговата семантика в поезията на Хр. Ботев, П. Яворов и Д. Дебелянов. Обсъждайки възможностите на един такъв подход към националната поетическа традиция, който — като я описва чрез ограничен кръг от мотиви — в известна степен я ограничава и опростява, Ив. Станков отчита и неговите предимства, най-същественото от които е възможността "за опознаване на националната литература по посока на нейното единство — в дълбочина и в диахронен план" (с. 15).

Статията на Ив. Радев "Библейски елементи и мотиви в поезията на П.К. Яворов" е поредната илюстрация на интересите на своя автор към тази проблематика. Като тръгва от уточнението, че "едва ли ще стигнем до някакви категорични изводи, ако търсим пълно разгърнати аналогии, библейски образи и

митове" (с. 27), Ив. Радев установява "отгласите" от диалога на поета със света на Писанието. Конституционна за Яворовата поезия се оказва връзката със старозаветните "Песен на песните", "Книга на Еклезиаста", "Трета книга на Езра". Скептичната философия на Проповедника става подходящ събеседник на Яворовия лирически човек, разпъван от морално-психологическите дилеми на своето време.

Като следва една вътрешна логика и борава внимателно с крехките и изплъзващи се поетически факти, Ив. Радев успява да преведе наблюденията си през лабиринта на сложния и уникален Яворов свят и да отбули онези трудно обясними тайни, които приобщават българския творец към кохортата на световните поети.

Друг път избира за своите мисли Стр. Попов, автор на статията "Поезията на Яворов и символизмът. Аспекти на личността-лирически характер". Той се е потопил в атмосферата на Яворовата поезия и опиянен от нея, в почти молитвен екстаз оставя душата си да диктува своите протуберанси. Това довежда до особена ритмичност на стила на предложенията от Стр. Попов текст, отвеждаща към добрите традиции на френската наука за литературата.

Следващите две статии в Яворовия сборник са посветени на наблюдения над първата книга на поета. В своята работа "За епитета в първата стихосбирка на Яворов" Н. Димитров си поставя задачата "да очертае някои тенденции и естетически възможности при използването на епитета в "Стихотворения" (1901)" (с. 66), тъй като според автора "това художествено средство е основен градивен материал при стиховата и мисловната организация" на Яворовите поетически творби. След като описва вариантите на структурата на епитетната конструкция у Яворов и особеностите на нейната употреба, Н. Димитров стига до обобщението, че "Стихотворения" (1901) е сборник, който "стои на границата между традиционния възрожденски тип поетика и модерната асоциативна поезия от началото на нашия век" (с. 86).

Д. Данаилов предлага описание на "Яворовите поправки в един екземпляр на "Стихотворения" (1904)" — работа, която заедно с вече направеното от Зл. Хлебаров-Ненова (Лит. мисъл, 1971, кн. 1) запълва до известна степен липсата на чернови на поета. Използуването на предложенията от Д. Данаилов материал би разширило представите за творческия процес при Яворов.

Възможностите на такъв интерпретационен подход са разкрити в статията на Д. Михайлов "Подир сенките на облаците — "единствената" стихосбирка на Яворов". Предлагайки една прецизно композирана и логически завършена работа, Д. Михайлов проследява етапите на раждане на стихосбирката, както и нейното цялостно битие и "свръхбитие". Наблюденията му са особено ценни не само с конкретните изводи, до които водят (с. 116 — 117), но и с поредицата от нови проблеми, които статията бегло засяга. Акумулирала изследователска енергия, тя самата се превръща в изходно начало за нови проучвания.

Последната от кръга статии, посветени на елементи на Яворовата поетика, е композираната в две части работа на Ст. Петков "Когато гръм удари, как

ехото заглъхва" (битието на жанра)". "Целта на тази статия — уточнява авторът — не е да даде... оценка на Яворовата драма, а да определи жанровата ѝ специфика в нейните онтологически, теоретически и художествени измерения". Отговор на своите въпроси Ст. Петков намира в "заявилото своята непримиримост отношение традиционно — модерно в българската драматургия до войните" (с. 137), което определя както спецификата, така и съдбата на Яворовото произведение.

Научните разработки, които имат за предмет различни варианти на рецепцията на П. Яворов и неговия творчески свят, са седем. Работите на Й. Н а н ч е в, С. В а с и л е в, Ст. Г ъ р д е в и Д. К о л е в а подемат историко-критическите сюжети "Яворов през погледа на Асен Златаров", "Яворов по страниците на списание "Златорог", "Димо Минев като изследвач на Яворов" и "Яворов в поетическия свят на Павел Матев". Всяка една от тях внася нови нюанси в познанието за Яворовото присъствие в българската култура и обогатява представата за нравствения облик на Асен Златаров, за нереализираните изследователски възможности на Д. Минев, за творческото израстване на П. Матев в дълготелното му съприкосновение с Яворов. Искам тук да открия статията на С. В а с и л е в "Яворов по страниците на списание "Златорог" (Из историята на едно посмъртно битие)", чиято задача по думите на автора е "да проследи културната рецепция на един особен енергетичен модел на човешко мислене, житейско поведение и творческа изява в обществото на най-авторитетното ни списание между двете световни войни" (с. 157). Като систематизира "внушително количество текстове", С. Василев създава не само представата за Яворовото "битие" на страниците на "Златорог", но и за закономерностите в динамично развиващия се облик на списанието.

Интерес представлява и работата на П. С т е ф а н о в "Творчеството на П. К. Яворов в българските читанки и хрестоматии". Авторът ѝ си поставя за цел да се доближи до "особеностите на културно-историческата динамика в процеса на възприемане на Яворовото творчество" (с. 190), като съсредоточава наблюденията си върху най-публичния комуникативен канал — школната книжнина.

Яворовият сборник включва и две статии, посветени на преводната съдба на лириката на световноизвестния поет — "Поезията на Пейо К. Яворов на сръбски" от Р. Р а д е в и "Яворовата поезия в един превод на френски" от П. Х р и с т о в. В края на сборника е публикувана и библиография на Яворови произведения и литература за него, излезли на български език след 1 юли 1978 г. "Това ограничение във времето — уточнява съставителката на тази част Ж. Радева — е наложено от съществуващата ретроспективна библиография за поета" (с. 336).

Яворовият сборник включва и седем спомена за поета и над 20 писма, съхранявани в музея в Чирпан, подготвени за печат и коментирани от М. Илиева и Д. Михайлов.

Сборникът се дооформя и от илюстративния материал, включващ малкоизвестни Яворови снимки, шаржове, факсимилета и пр., както и от оригиналната корица портрет, създадена от В л. К о н д а р е в.

Елена Налбантова